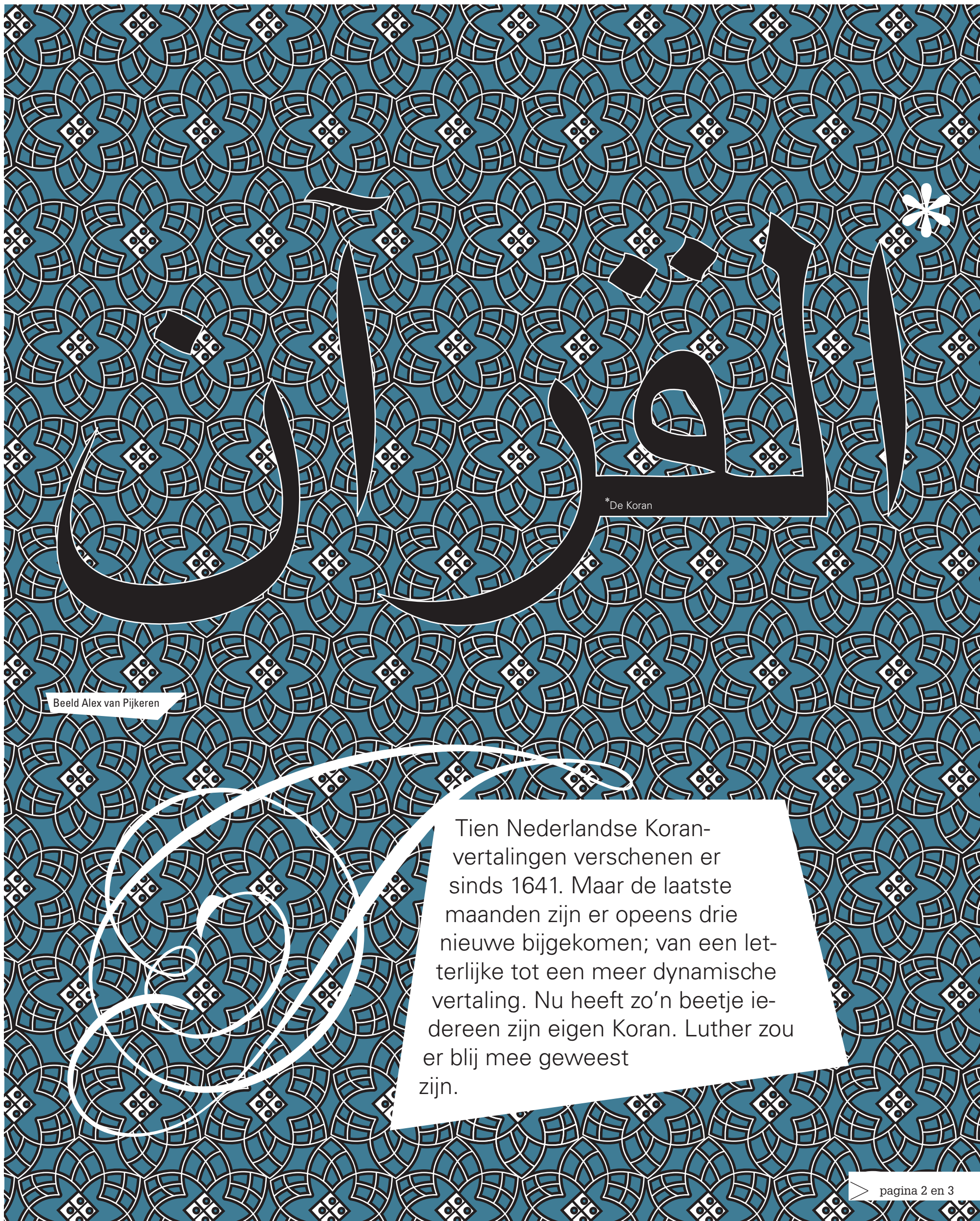


6 Is nivelleren voor christenen een vies woord?

Kamerlid Dijkgraaf: „De problemen zitten in Nederland bij uitschieters.”

10 „God is te groot voor woorden.”

Leo Fijen is journalist en schrijver, maar vooral prediker.



Beeld Alex van Pijkeren

*De Koran

Tien Nederlandse Koran-vertalingen verschenen er sinds 1641. Maar de laatste maanden zijn er opeens drie nieuwe bijgekomen; van een letterlijke tot een meer dynamische vertaling. Nu heeft zo'n beetje iedereen zijn eigen Koran. Luther zou er blij mee geweest zijn.

1143
De allereerste Koranvertaling in een westerse taal (het Latijn) verschijnt.

1543
De Latijnse vertaling uit 1143 verschijnt voor het eerst in druk.

1641
De eerste Nederlandse Koranvertaling ziet het licht.

1657
De tweede Nederlandse vertaling is van de mennoniet Jan Glazemaker.

Bron: R. H. van Gent, Universiteit Utrecht

Nu verkrijgbaar: Herziene

tekst Jacob Hoekman

Zo maar de Koran uitgeven? En dat nog wel in de volkstaal? De kerkelijke autoriteiten zagen er eeuwenlang geen heil in. Zo werd in 1542 in Basel een vertaling in het Latijn in beslag genomen. De stadsraad was bang dat zwakke christenen omvergepraat zouden worden en moslim zouden worden.

Maar het verbod hield geen stand. De uitgever kreeg een machtige medestander in de vorm van Maarten Luther, die de stadsraad bijna gelijk gaf en ooit over Mohammed schreef dat hij „bijna mijn profeet” werd. Toen het boek een jaar later toch uit mocht komen, schreef Luther met graagte een voorwoord.

Mensen bij Mohammed brengen was echter niet Luthers drijfveer. Integendeel. Hij vond de inhoud van de Koran verwerpelijk, en hij wilde dat iedereen zich daar persoonlijk van zou overtuigen. Precies dat was de reden dat hij de Koran niet alleen in het Latijn, maar liefst ook in de volkstaal zag verschijnen.

De reformator zou vast tevreden zijn als hij wist dat de Koran vandaag in allerlei soorten en maten vrij verkrijgbaar is. Dat geldt zeker sinds kort. Verschenen er van halverwege de zeventiende eeuw tot vorig jaar ongeveer tien Nederlandse Koranvertalingen (zie tijdschrift), sinds afgelopen december zijn er in een enkele maand tijd maar liefst drie bijgekomen.

Ter dood brengen

Waar komt deze hausse aan nieuwe Koranvertalingen vandaan? Het antwoord is eenvoudig: ze zijn ontstaan vanuit de behoefte van moslims zelf.

Dat is op zichzelf opmerkelijk, omdat de Koran volgens moslims niet vertaald kan worden.

Islamitische autoriteiten zagen en zien daar vaak even weinig heil in als kerkelijke autoriteiten ten tijde van Luther en maken het soms zelfs strafbaar. Zo riep de Afghaanse premier in 2008 nog ertoe op een man ter dood te brengen die het had gewaagd op eigen houtje een Koranvertaling in het Dari –een van de Afghaanse talen– uit te brengen.

Daarom noemt de in salafistische kring zeer bekende prediker Aboe Ismail, die drie maanden geleden een Koran in het Nederlands presenteerde, zijn boek geen vertaling, maar spreekt hij over „de interpretatie van de betekenissen van de Koran.”

„Dit zijn de woorden van Allah, in zuiver Arabisch gegeven”, legt

„interpretatie” gereed.

Er liggen sindsdien, onafhankelijk van elkaar, nu drie van deze nieuwe interpretaties. Naast die van Aboe Ismail gaat het om een vertaling vanuit de Islamitische Universiteit in Rotterdam en om een vertaling van stichting Ontdek Islam. Die laatste is ontstaan vanuit het Engels en wordt op dit moment door de stichting overal in Nederland gratis weggegeven.

Hard onderuit

Het gaat dus om drie vertalingen door moslims. Dat is belangrijk, omdat de meeste moslims geen gebruik willen maken van vertalingen die door niet-moslims zijn gemaakt. Daardoor vallen bijna alle vertalingen in het Nederlands

de Arabische taal machtig zijn, maar je moet ook de religieuze taal kunnen snappen. Als je niet teruggrijpt naar het werk van de grote Koranexegeten, ga je hard onderuit.”

Weliswaar zijn er ook islamitische vertalingen in Nederland, maar die vallen evenmin in goede aarde. Twee van de drie door moslims gemaakte vertalingen (die uit 1934 en 1953) zijn afkomstig van de van oorsprong Pakistaanse ahmadiyyagemeenschap. Aanhangers daarvan worden echter door de meeste andere moslims als ketteren beschouwd.

Wie hun vertalingen niet meerekent, houdt eigenlijk maar één door moslims zelf gemaakte Nederlandse Koran over: de Edele Koran van Sofjan Siregar uit 1996. Die werd en wordt onder moslims veel gebruikt.

Maar, met alle waardering die hij ervoor heeft, toch rammelt ook de tekst van die vertaling, zegt Aboe Ismail. Terwijl hij Marokkaanse muntthee laat aanrukken, bladert hij naar soera 21:87. In de Edele Koran, de voorganger van de vertaling van Aboe Ismail, staat dat de profeet Jona kwaad wegging „en meende dat Wij geen macht over hem hadden.”

„Dat kan dus niet”, bezweert Aboe Ismail. „Iemand die meent dat Allah geen macht over hem heeft, is ongelovig. Het is onmogelijk om Jona tot de ongelovigen te rekenen. Daarom hebben we dit

„Als je niet teruggrijpt naar de grote Koranexegeten, ga je hard onderuit”

Aboe Ismail, gekleed in een smeteloos witte djellaba, uit in een zaal van ‘zijn’ Haagse As-Soennahmoskee. „Allah daagt de mensen uit om met iets te komen wat erop lijkt. Maar dat zal niet gaan, daarvoor is het wonder te groot.”

Het wonder van de Koran zit ‘m in de stijl, in het woordgebruik en in de zinsconstructie, zegt de Marokkaanse-Nederlandse Aboe Ismail –die eigenlijk Jamal Ahajjaj heet– stellig. „Dat kan ik niet vertalen. Ik kan alleen proberen de betekenissen in begrijpelijke Nederlandse taal over te zetten. En dan nog met schroom. Ik moet me er op de dag des oordeels voor verantwoordelijk maken. Dat maakte me in eerste instantie bang.”

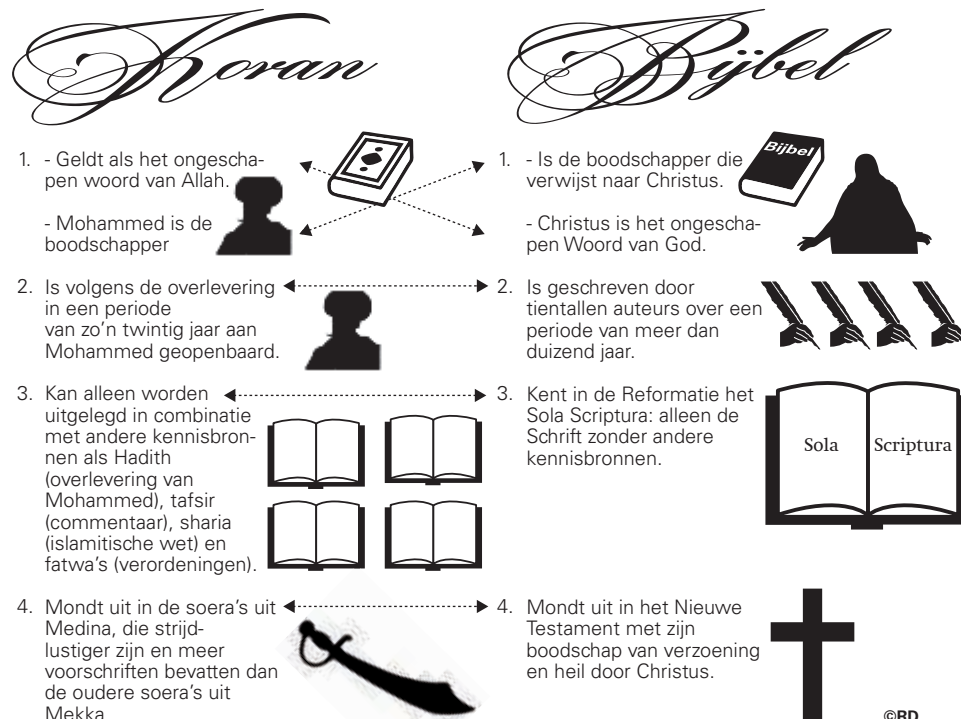
Toch ging hij, enkele jaren geleden, met een aantal van zijn studenten voortvarend aan de slag. Sinds december is zijn

af. Dat geldt ook voor de twee belangrijkste Nederlandse vertalingen, die van de arabisten Kramers (1956) en Leemhuis (1989). Die genieten veel respect, maar niet onder moslims.

„De Koranvertaling van Kramers stelt niets voor”, zegt Aboe Ismail op een van de vele goudkleurige banken in een zaal van de moskee. „Je moet als vertaler niet alleen

Bijbel en Koran onvergelykbaar

De Koran wordt vaak met de Bijbel vergeleken, maar daarvoor zijn de verschillen wel erg groot. De vergelijking tussen de Koran en Christus is adequater.



Bijbel vertalen? Natuurlijk!

De vraag of de Bijbel vertaald mag worden, is vrijwel nooit serieus gesteld. Dat is ook logisch: Jezus en de discipelen gebruikten zélf een Griekse vertaling van het Oude Testament. Ook een gebeurtenis als op de eerste pinksterdag, waar duizenden mensen het Evangelie in hun eigen taal hoorden, onderstreept dat de taal ondergeschikt is aan de boodschap over Christus.

Bij de Koran ligt dat anders. Volgens molisms kan de Koran helemaal niet vertaald worden. Dat komt omdat het boek in de islamitische theologie ongeschapen is. Het maakt deel uit van Allah. Het is daarmee niet met de Bijbel te vergelijken, maar met Christus. Zoals Christus het vleesgeworden Woord van God is, zo is de Koran in de islamitische theologie het boekgeworden woord van Allah. Dat verklaart waarom de verbranding van de Koran zo veel ophef veroorzaakt onder moslims.

2013
Stichting Ontdek Islam biedt gratis Korans aan, vertaald uit het Engels.

2013
De salafistische stichting As-Soennah publiceert vrijwel gelijktijdig een vertaling.

2013
De Levende Koran, vanuit de Islamitische Universiteit Rotterdam, verschijnt.

2008
Auteur Kader Abdolah maakt een niet-letterlijke vertaling van de Koran.

1859
De jurist Tollens vertaalt de Koran om Nederlands-Indië beter te begrijpen.

1860
De Delftse islamoloog Salomon Keyzer publiceert een Koranvertaling.

Koranvertaling

vers heel anders vertaald.”

Op een tafel bewerkt met Arabische motieven ligt het pas verschenen boek van Aboe Ismail. Hij zoekt de bewuste passage op. Daar staat dat Jona boos wegging „en dacht dat Wij het hem niet moeilijk zouden maken (d.w.z. door hem te laten opslokken door de grote vis).” „Dat kan wel, daarmee maakt Jona zich niet schuldig aan ongehoof.”

Specifieke theologie

De tekst moet dus kloppen met de orthodox-islamitische theologie die in de salafistische As-Soennahmoskee wordt gehanteerd? Aboe Ismail heeft een hekel aan termen als orthodox-islamitisch, zegt hij. „Ik weiger die stempels te accepteren. Er is maar één islam. Elke moslim moet terug naar de bron. Er is dus ook geen specifieke theologie.”

Maar toch moet iedere vertaler keuzes maken omdat de Koran een fors aantal woorden bevat waarvan de betekenis hoogst onzeker is. Het raadplegen van Koranexegeten uit het verleden kan dan uitkomst bieden. „Ik heb me gericht op exegesegeleerden zoals de tiende-eeuwse Tabari en de veertiende-eeuwse Ibn Kathir”, zegt Aboe Ismail. Volgens hem zien alle moslims hen als grote geleerden, „en niet alleen de zogenaamde orthodoxe moslims onder hen. We stellen dus helemaal niet onze eigen visie voorop, we stellen de islam voorop.”

Turkse lunch

De keuze voor bepaalde geleerden, welke naam ze ook meekrijgen, heeft echter wel degelijk gevolgen voor de vertaling. Dat blijkt in de eetzaal van de Islamitische Universiteit in Rotterdam, waar prof. dr. Özcan Hidir een Turkse lunch laat voorzetten. Hidir, van Turkse komaf en zeker geen salafist, is docent Koran aan de Islamitische Universiteit en heeft zich net als Aboe Ismail de achterliggende jaren beziggehouden met een nieuwe Koranvertaling. In tegenstelling tot Aboe Ismail richtten Hidir en de zijnen zich „vooral op Turkse commentaren.” Die hebben minder moeite met de veronderstelling dat Jona een zonde beging: de tekst in Hidirs Koran spreekt er onbekommerd over dat Jona denkt dat Allah geen macht over hem heeft.

Het idee voor de ‘Turkse’ Koran dateert al uit 2006, als studenten van de Islamitische Universiteit tegen de tekortkomingen van de in hun ogen gebrekkige vertalingen aanlopen. Ze starten een werkgroep die met de vertaling aan de slag gaat. Maar hoe zorg je voor goed Nederlands? Twee studenten moeten geregeld aan hun oude docent Kees Hoek denken, die hun op de middelbare school in Rotterdam Nederlands gaf.

Niet lang daarna komt een van hen oud-docent Hoek plots tegen, in een warenhuis. Hij heeft intussen een Marokkaanse vrouw en heeft Musa –Mozes– aan zijn naam toegevoegd. Hij is, kortom, moslim geworden.

De studenten weten zeker: dit is een geschenk van Allah. In de jaren die volgen besteedt Kees Musa Hoek zijn beste



krachten aan het verzorgen van een rimpelloze Nederlandse tekst, die redelijk vrij de Arabische en Turkse tekstvarianten volgt – in elk geval vrijer dan de vertaling van Aboe Ismail. „We kiezen er bijvoorbeeld voor om Allah aan te spreken met je en jou”, zegt Hoek. „Dat was een gewaagde beslissing.”

Vertaalprincipe

Het grootste verschil tussen beide vertalingen is dan ook het gehanteerde vertaalprincipe. Is dat letterlijk-concordant, zoals bijvoorbeeld bij de Statenvertaling van de Bijbel, of eerder dynamisch-equivalent, zoals bij de Nieuwe Bijbelvertaling?

De vertaling van Hidir en Kees Musa Hoek is niet heel letterlijk. „Woorden in de Koran staan vaak open voor verschillende betekenissen”, legt Hidir uit. „Als er gesproken wordt over de hand van Allah, vertalen wij dat als de macht of kracht van Allah. Salafisten nemen zoiets meestal letterlijk. Wij erkennen dat de tekst statisch is; die is afkomstig uit een andere wereld, direct van Allah. Maar de betekenis is dynamisch en moet in iedere tijd opnieuw worden geïnterpreteerd. De boodschap moet leven, niet de tekst zelf.”

„Denk aan een woord als strijden”, vult Hoek aan. „Wanneer gebruik je strijden, wanneer vechten, of je inspanssen? Dat zijn lange discussies geweest.”

De vertaling van Aboe Ismail lijkt qua vertaalprincipe meer op de Statenvertaling. „Als ik moet kiezen tussen een vertaling die gericht is op de doelgroep of op de bron, kies ik voor de bron”, zegt de Haagse prediker. „Maar ik zeg er direct bij: liefst wel zo begrijpelijk mogelijk.”

En mocht een moslim desondanks niet begrijpen wat hij leest: dat is geen ramp. De betekenis van alle Koranvertalingen kan eenvoudig gerelativeerd worden. Voor het gebed mag een moslim helemaal geen vertaling gebruiken. Dan mogen alleen de oorspronkelijke Arabische soera's worden gereciteerd. Aboe Ismail wijst op een overlevering van Mohammed, waarin hij gezegd zou hebben dat iemand die de Koran reciteert, voor iedere letter tien “hasanaat” ofwel beloningen ontvangt. „Maar dat geldt alleen voor de Arabische tekst. Dat is de wijsheid van Allah: als je het niet begrijpt, word je toch beloond.”

1996
Derde vertaling door moslims: de Edele Koran, in moskeeën veel gebruikt.

1989
Arabist Leemhuis publiceert een Koranvertaling, ook vanuit het Arabisch.

1934
Voor het eerst versijnt een Nederlandse vertaling gemaakt door moslims.

1953
Weer een Koran van moslims, nu van de ahmadiyya-moslimgemeenschap.

1956
Eerste Nederlandse Koran die rechtstreeks uit het Arabisch is vertaald.

achterstevoren



Barrevoets om lekker te aarden

tekst Jan van Klinken

In de Visie van vorige week stond een interview met het vroegere CDA-Kamerlid Sabine Uitslag in verband met een nieuw programma dat zij voor de EO gaat verzorgen. Uit het gesprek blijkt dat zij in reïncarnatie gelooft. Zij meent dus dat ze al eerder heeft geleefd. Het is voor de EO te hopen dat ze toen niet bij de VARA of de VPRO werkte, want dan heeft de omroep een wolvijn in schaapskleren in huis gehaald. Los daarvan zijn er nog wel meer redenen om niet met zo iemand in zee te gaan. Weliswaar kwam het geloof in reïncarnatie ook wel in het vroege christendom voor, maar terecht is er later volledig afstand van genomen. Als je het mij vraagt, behoort het tot de oudwijfse fabelen waarover Timotheüs spreekt.

Typisch is dat, mensen die gewend zijn om na te denken en er dan toch van die bizarre gedachtespinsels op na houden. Dat primitieve volkeren allerlei absurde ideeën aanhangen, zal niemand hen euvel duiden. Maar Sabine Uitslag, een ex-Kamerlid dat zich onderscheidde door een scherp inzicht en politieke intuïtie. Eerder was ze medewerker van het wetenschappelijk instituut van het CDA en dan moet je echt wel wat in huis hebben.

Een ander voorbeeld kwam ik tegen in een uitnodiging voor een congres afgelopen woensdag over “Contact met de aarde”. De deelnemers van dit evenement kregen te horen dat ze iedere dag twee tot drie keer een halfuur met blote voeten door de tuin, over het gras, op het strand of door het park moesten wandelen. Languit op het gras gaan liggen mag

Plastic schoenen? Direct weggoaien

gelukkig ook, maar er gaat niets boven barrevoets omdat onze zool extra gevoelig is. Nat gras werkt het allerbeste omdat het vocht voor optimale geleiding zorgt. Aarden, heet dat. Draagt u schoenen van rubber of plastic? Meteen weggoaien. Om met schoenen aan te kunnen aarden, moet je zolen van leer of van een dierenvacht hebben. Niet dat leer geleidt, maar dankzij het vocht van onze voeten ontstaat er toch contact. Mensen met zweetjatten én leren schoenen zitten dus op rozen.

U denkt misschien dat dit congres uitsluitend werd bevolkt door heksen, magiërs en aanverwant gespuis. Niets is minder waar. Het betrof een evenement van The Optimist, een blad dat populair is in de betere kringen. Voorheen heette het Ode en de hoofdredacteur, Jurriën Kamp, was ooit een gerespecteerd journalist bij kwaliteitskrant NRC Handelsblad. Ik bedoel maar.

U en ik hebben de neiging om de draak te steken met zulke ideeën maar er zitten natuurlijk best gevaarlijke kanten aan al die hocus pocus. De ster van entertainer Rasti Rostelli lijkt te zijn verbleekt maar toen die nog volop straalde, sprak ik met jongeren die aan zijn hypnoseshow hadden meegedaan en daardoor helemaal de weg waren kwijtgeraakt. Wat me ook nog scherp voor de geest staat, is een verhaal in het Algemeen Dagblad van een journaliste wier dochter had meegedaan aan glaasje draaien. De moeder was niet religieus en zag er totaal geen kwaad in. Dat veranderde toen ze ontdekte welke rare dingen er met sommige deelnemers waren gebeurd. Ze schreef meteen een paginagroot artikel om anderen te waarschuwen.

Van tamelijk recente datum is de moord op Dirk Post uit Urk, waarbij sprake was van demonische krachten. Al met al zijn er redenen te over om scherp te blijven, zelfs als u van doen heeft met ogenschijnlijk betrouwbare en verstandige mensen. Ga vooral niet zweven. Dat kan heel eenvoudig door met beide benen op de grond te blijven staan. Van mij mag dat gewoon op rubber zolen.

Reageren? achterstevoren@refdag.nl